

รัฐตำราวจสมัยใหม่: ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมภายใต้
รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544 - 2549

นายชาญชัย จิตรเหล่าอาพร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ISBN 974-14-2126-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE MODERN POLICE STATE: THE RELATIONSHIP BETWEEN THE STATE AND
SOCIETY UNDER THE GOVERNMENT OF THAKSIN SHINAWATRA 2001 - 2006

Mr. Chanchai Chitlaoarporn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Doctor of Philosophy Program in Political Science

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

ISBN 974-14-2126-5

490228

หัวข้อวิทยานิพนธ์

รัฐตำรวจสมัยใหม่: ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมภายใต้
รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544 – 2549

โดย

นายชาญชัย จิตรเหล่าอาพร

สาขาวิชา

รัฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

.....
(อาจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ - หวันแก้ว)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สมบูรณ์)

นายชาญชัย จิตรเหล่าอาพร : รัฐตำรวจสมัยใหม่ : ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ภายใต้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544 - 2549. (THE MODERN POLICE STATE : THE RELATIONSHIP BETWEEN THE STATE AND SOCIETY UNDER THE GOVERNMENT OF THAKSIN SHINAWATRA 2001 – 2006), 230 หน้า.
ISBN 974-14-2126-5

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของรัฐตำรวจสมัยใหม่ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึง 2549 รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม

ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขหลายประการเป็นมูลเหตุนำไปสู่การปกครองระบอบนี้ ได้แก่ ลักษณะผู้นำแบบอำนาจนิยม กลุ่มทุนที่มีบทบาทในทางการเมืองโดยตรงมากขึ้น ปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอำนาจนิยมและระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย

ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นได้นำพาประชาชนในประเทศไปอยู่ใต้การปกครองระบอบรัฐตำรวจได้อย่างแยบยล รัฐบาลมีการใช้อำนาจในการปราบปรามด้วยมาตรการที่รุนแรง และมีการควบคุมกลไกการทำงานขององค์กรรัฐและองค์กรอิสระอย่างเข้มข้นซึ่งสอดคล้องกับลักษณะรัฐตำรวจสมัยใหม่ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้วิเคราะห์เหตุการณ์ความรุนแรงกรณีการปราบปรามยาเสพติดและสถานการณ์ภาคใต้ นอกจากนี้ยังพบว่า ขบวนการภาคประชาชนได้รวมตัวกันเพื่อต่อต้านรัฐบาล จึงทำให้ระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่ของ พ.ต.ท.ทักษิณ นั้นไม่อาจหยั่งรากลึกในเชิงสถาบันได้อย่างถาวร

สาขาวิชา   รัฐศาสตร์
ปีการศึกษา   2549

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

##4581901324: MAJOR POLITICAL SCIENCE

KEY WORD: THAKSIN SHINAWATRA/ POLICE STATE / SOCIAL MOVEMENT / CAPITALIST

CHANCHAI CHITLAOARPORN: THE MODERN POLICE STATE: THE RELATIONSHIP BETWEEN THE STATE AND SOCIETY UNDER THE GOVERNMENT OF THAKSIN SHINAWATRA 2001 – 2006. THESIS ADVISOR: PRAPAS PINTOBTAEANG, Ph.D., 230 pp. ISBN: 974-14-2126-5

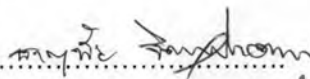
The purpose of this dissertation is to examine the conditions making the Government of Thaksin Shinawatra be a modern police state and to study the relationship between the state and society.

The four conditions are: the authoritarian character of the prime minister, the role of capitalist groups, the financial and economic crisis of the country and the authoritarian political culture.

The study finds that the characteristic of modern police state Thaksin government adopted strong control measures by suppressing and directly influencing the operation of government and autonomous organizations. The government policed the people by violence and other means. This study examines two cases of violence, i.e., drug eradication program and violence in southern provinces. At the same time, there is resistance by Thai social movement. As the result, the government of Thaksin could not institutionalize this regime.

Field of study.....Political Science

Academic year ... 2006

Student's signature.....

Adviser's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณความเมตตาของท่าน บ้างแบ่งปันคำชี้แนะและความรู้ อีกความช่วยเหลือมากมายที่พร่างพรู ให้งานที่มีอยู่ลุล่วงไป ขอขอบคุณ อ.อมรา พงศาพิชญ์ คอยช่วยคิดตีพิมพ์จนเสร็จได้ อีก อ.ประภาสรับเป็นที่ปรึกษาให้ และชี้แนะได้ข้อคิดเป็นประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายท่าน ทั้ง อ.ฉันทนา บรรพศิริโชติ คอยตรวจสอบการงานพร้อมให้โจทย์ ทำให้งานดูโดดเด่นดีขึ้นมา ท่าน อ.วีระและ อ.บรรเจิด แนะนำให้เกิดความคิดต่อการศึกษา ได้รู้ซึ่งซึ่งพระองค์คุณหลายครั้ง ครา ตลอดเวลาทำกาารงานให้แล้วสิ้น รวมถึงพี่น้องผองเพื่อนอีกมากมาย ต่างส่งแรงใจออกมาให้ได้ยิน รวมทั้งน้ำใจที่หลังไหลริน ไม่เคยสิ้นยามเศร้าหมองและท้อใจ ทั้งพี่วี, เก่ และพี่เทพ รุ่น 5 รุ่นต่อมา แอน, อี๊ด, เก่ง, เฟิร์น, มีมี ที่ห่วงใย ทำให้พยายามมีดครีมนวดใส เป็นกำลังใจให้กันตลอดเวลา รวมทั้งพี่ป้าน้ำอาห่องสมุด ดีสุดๆ ให้เยี่ยมเกินหลายครั้งครา ที่รู้ซึ่งถึงความกรุณา ตลอดสี่ปีกว่าจนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีอีกหลายคน ยามอัศจรรย์คิดใดๆไม่ได้นั้น เขาเหล่านี้คอยอยู่เคียงข้างกัน ท่านแรกนั้น อ.วัลลภ ลำพาย อีก พ.ต.ท.สมพงษ์ ที่ช่วยได้ตั้งใจ พร้อมให้ข้อมูลยากหรือสูญหาย อีกสกุลผู้เป็นมิตรสหาย มิเสื่อมคลายส่งแรงใจเสมอมา ทั้ง อ.ธำรงค์ดี เพ็ชรเลิศอนันต์ ช่วยแนะนำกันมาหลายครั้งครา คุณนนทโชติและคุณบารมีนั้นหนา ให้ความสัมภาษณ์จนงานเสร็จสิ้นได้ ส่วนบุคคลที่สำคัญไม่สิ้นสุด คุณเขาโอบอ้อมไอรักไว้ ทั้งป้าและแม่ผู้คอยห่วงใย ให้กำลังใจทรัพย์กำลังใจตลอดเวลา และที่มีอาจขาดหรือละไม่ได้ ศิwapรผู้เคียงใจตลอดมา ทั้งยามทุกข์เศร้ากายใจคอยห่วงหา ทั้งพูดจาส่งใจให้มีแรง อีกทั้งยังเจมส์, ไข่มุก และแมงมุม คอยช่วยงานที่สุ่มรู้อย่างขันแข็ง รวมทั้งส่งกำลังใจให้กล้าแกร่ง มีเรี่ยวแรงให้งานเสร็จเร็วไว รวมถึงนินหย่ง, แพม และพี่ตุ๊ก ไต่ถามทุกข์สุขพร้อมให้กำลังใจ อีกทั้ง อ.ไชยยันต์คอยแนะนำให้ จนความวุ่นวายใจมลายหายไป รวมทั้งเพื่อนร่วมเรียนอีกหลายแห่ง ทั้งแก๊ง ม.รังสิต ม.สุโขทัยฯ เพื่อน ม.เกษตรที่ดีไม่คลาย ไม่ห่างหายมิตรภาพดังเคยมี ส่วนสุดท้ายขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่ยังไม่เอ่ยนามนั้นในหน้านี้ ก็ยังระลึกนึกถึงบุญคุณท่านมี ขอขอบคุณอีกที "ขอบพระคุณ"

ชาญชัย จิตรเหล่าอาพร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 กรอบคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
1.4 วิธีการศึกษา.....	6
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 กรอบคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 ความนำ.....	7
2.2 กรอบแนวคิดรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	7
2.2.1 นิยามและความหมายของรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	9
2.2.2 ลักษณะของรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	16
2.2.3 สรุปรูปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	30
2.2.4 รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน.....	31
2.3 เงื่อนไขการสร้างระบอบรัฐตำรวจ.....	35
2.4 แนวโน้มการหยั่งรากลึกของระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	47
2.5 งานการศึกษาวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	49
2.6 ข้อสรุปในเชิงกรอบแนวคิด ทฤษฎี และการสร้างตัวแบบการเมืองของรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	50
2.7 คำถามวิจัยและสมมติฐาน.....	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 รัฐตำรวจแบบดั้งเดิมภายใต้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2490 – 2500.....	54
3.1 ความนำ.....	54
3.2 บริบทการเมืองภายใต้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม.....	54
3.3 บทวิเคราะห์รัฐตำรวจของจอมพล ป.พิบูลสงคราม.....	60
3.3.1 รัฐบาลเผด็จการทหาร.....	61
3.3.2 การตรวจตราและควบคุมอย่างเข้มข้น.....	61
3.3.3 กองทัพรักษาความสงบ.....	62
3.3.4 ตำรวจลับกับการกำจัดปรปักษ์ทางการเมือง.....	64
3.3.5 การควบคุมและจำกัดสิทธิและเสรีภาพประชาชน.....	67
3.4 สรุปท้ายบทที่ 3.....	70
4 ลักษณะรัฐตำรวจสมัยใหม่สมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	73
4.1 ความนำ.....	73
4.2 กลไกทางการเมืองในตรวจตราและควบคุมอย่างเข้มข้น.....	73
4.2.1 การบิดเบือนและเลือกใช้สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญเฉพาะ ส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาล.....	74
4.2.2 การทำลายระบบกลไกการตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ.....	76
4.2.3 นโยบายประชานิยมกับการสร้างมติมหาชน.....	86
4.2.4 พันธมิตรกลุ่มทุนไทยรักไทย.....	89
4.2.5 การปฏิรูประบบราชการแบบรวมอำนาจ (centralization)	92
4.2.6 ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ.....	95
4.2.7 การขีดขวาง คุกคาม และปราบปรามการมีส่วนร่วม ทางการเมือง.....	97
4.2.8 การตรวจตราและควบคุมสังคมด้วยวิธีการแบบรัฐตำรวจ.....	102
4.2.9 ข้อสรุปท้ายประเด็น.....	103

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 ฐานอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	104
4.3.1 ฐานอำนาจมติมหาชน.....	104
4.3.2 ฐานอำนาจระบบบริหารราชการใหม่.....	105
4.3.3 ฐานอำนาจบารมี.....	106
4.3.4 การสร้างวาทกรรมการกระจายอำนาจใหม่.....	107
4.3.5 ฐานอำนาจรัฐสภา.....	109
4.3.6 ฐานอำนาจทุนผูกขาด.....	109
4.3.7 ฐานอำนาจเครือข่ายสายสัมพันธ์.....	110
4.3.8 สรุปท้ายประเด็น.....	111
4.4 สรุปท้ายบทที่ 4.....	112
5 เงื่อนไขมูลฐานที่นำไปสู่การสร้างระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่ สมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	113
5.1 ความน่า.....	113
5.2 ลักษณะผู้นำแบบอำนาจนิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	113
5.3 บทบาทของกลุ่มทุนผูกขาด.....	132
5.4 ผลลัพธ์ของวิกฤติเศรษฐกิจ.....	141
5.5 วัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมภายใต้ระบบอุปถัมภ์.....	146
5.6 สรุปท้ายบทที่ 5.....	153
6 ขบวนการภาคประชาชนไทยภายใต้ระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	156
6.1 การใช้มาตรการรุนแรงและการก้าวเข้าสู่ระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	156
6.1.1 กรณีการปราบปรามยาเสพติด.....	156
6.1.2 กรณีการแก้ไขปัญหาภาคใต้.....	159
6.1.3 กรณีการเสียชีวิตและการหายสาบสูญของแกนนำ ขบวนการภาคประชาชน.....	160
6.1.4 ข้อสรุปท้ายประเด็น.....	168

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.2 ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับขบวนการภาคประชาชน.....	169
6.2.1 ขบวนการภาคประชาชนสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544 – 2549.....	170
6.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมภายใต้ระบอบทักษิณ.....	176
6.3 การหยั่งรากลึกความเป็นสถาบันของระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	184
6.4 สรุปท้ายบทที่ 6.....	190
7 บทวิเคราะห์ บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	194
7.1 ความนำ.....	194
7.2 เงื่อนไขที่นำไปสู่ระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	195
7.2.1 บุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	195
7.2.2 บทบาทของกลุ่มทุนพรรคไทยรักไทย.....	196
7.2.3 วิฤตการณ์ของประเทศ.....	198
7.2.4 วัฒนธรรมอำนาจนิยมในสังคมไทย.....	195
7.3 ความเป็นสถาบันของระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	199
7.4 ลักษณะรัฐตำรวจสมัยใหม่ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	200
7.5 รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมภายใต้ระบอบทักษิณ.....	201
7.6 บทสรุป.....	203
7.7 ประเด็นถกเถียงด้านกรอบแนวคิดและทฤษฎี.....	205
7.8 ข้อเสนอแนะ.....	207
รายการอ้างอิง.....	208
ภาคผนวก.....	227
ประวัติผู้เขียน.....	230

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยหนี้ครัวเรือนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-2547.....	228
ตารางที่ 2 รายงานผลจำนวนครั้งที่อำเภอ/กิ่งอำเภอ แต่ละจังหวัดออกตรวจสถานบริการ ตั้งแต่เดือน ต.ค. 2547 - ก.ย. 48 (ทั้งประเทศจำแนกตามรายภาค).....	229
ตารางที่ 3 จำนวนคดีความและผู้ต้องหาที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวนของขบวนการภาค ประชาชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2547.....	179

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ตัวแบบเงื่อนไขที่นำไปสู่รัฐตำรวจสมัยใหม่และลักษณะรัฐตำรวจสมัยใหม่.....	53
ภาพที่ 2 กลุ่มจอมพลผืน ขุนพะวุ่น กับเครือข่ายธุรกิจการค้า.....	59
ภาพที่ 3 เครือข่ายธุรกิจของบริษัท ซิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน).....	116
ภาพที่ 4 รูปแบบการใช้อำนาจรัฐเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางธุรกิจของนายกรัฐมนตรี.....	117
ภาพที่ 5 กลุ่มเครือข่ายผลประโยชน์ในพรรคไทยรักไทย.....	134
ภาพที่ 6 เงื่อนไขการสร้างระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่ในรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544 – 2549.....	191
ภาพที่ 7 ระบอบรัฐตำรวจสมัยใหม่ในรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544-2549.....	193